

τὸ πολὺ ὑπὸ ὀρθολογιστῶν, εἴτε εὐρυῶν (rationalist) (1), νείαι δὲ πανοπλίαι καὶ νέα στρατεύματα ἐξέρχονται καθ' ἕκαστον ἔτος ἐκ τῶν σχολείων τούτων, ὥστε οἱ ἀντίπαλοι τῶν ὀρθολογιστῶν προσβάλλονται πανταχόθεν, φωτισθέσται Ἰησουίται, ἡ μύστιαι καὶ κρυπτοκαθολικοί ἀποκαλούμενοι. Πάντοτε ὁμῶς ἡ Θεία Γραφή χρησιμεύει ὡς κοινὴ τῶν διαπερομένων ὀλο-θῆκη· αὐτόθεν λαμβάνονται ἐκατέρωθεν τὰ σοφίσματα, καὶ ποτὲ μὲν ἐκτοξεύονται ὡς ἀπλᾶ βέλη, ἄλλοτε δὲ συμπλεκόμενα μεταβάλλονται εἰς θυρεοὺς καὶ θώρακας ἐπιτηδείους εἰς ἄμυναν· οἱ ὀρθολογισταὶ ὁμῶς ἀπορρίπτουσι ἀυσυτάλους ἐξ αὐτῶν ὅ,τι φαίνεται εἰς τοὺς σκοπούς των ἀναρμόδιον. Προδῆλον δὲ ὅτι, ἀνικῆσται, καταστρέφεται μὲν ἐξ ἄλογου καὶ ἄβουλοῦ καὶ κινδυνεύει δὲ καὶ ἡ πολιτικὴ ἡσυχία διὰ τὴν μεγάλην τῶν ὀρθολογιστῶν καὶ τῶν δευτερευόντων πρὸς ἀλλήλους συμπάθειαν καὶ συνενόησιν.

Ὡς ἐπιμετρον δὲ τοῦ δεινοῦ, ἡ ἐπιβουλή εἰσέφρησε καὶ εἰς τὰς Καθολικὰς χώρας διὰ τὴν ἀπερίσκεπτον ἐκλογὴν τῶν Ἐπισκόπων, ὥστε ἐπαναστασίως τινας δοθεῖστας, οἱ Καθολικοὶ δὲν ἔχουσι ἐκινῆσαι δυνάμεις πρὸς ἀντιπαράστασιν· ἐπειδὴ οἱ πλείστοι τῶν ποιμένων τούτων τῆς Ἐκκλησίας διαβρέουσι ὑπὸ τρυφῆς ἐπὶ τοῦ θρόνου καθήμενοι ὅθεν καὶ ἡ ῥάβδος ἐπίσεν ἀπὸ τὰς χεῖρας των, καὶ ἦδη κείται χαμαί, ἔω· οὐ ἄγγελος ἐκδικήσεως λαβὼν αὐτὴν συντρίψῃ τὴν κεφαλὴν των. Ἀμφότεροι ὁμῶς νομίζω, οἷτε Καθολικοὶ καὶ Διαμαρτυρούμενοι, ἔπρεπε νὰ συμμαχήσῃσι κατὰ τῶν ὀρθολογιστῶν ὡς κοινῶν ἐχθρῶν· διότι ὁ πόλεμος δὲν γίνεται πλέον εἰς τὰ μεθόρια, οὔτε ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν ἐκείνων ὄρεων, τὰ ὁποῖα ἄλλοτε διεχωρίζον τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τοῦ θρόνου, οὔτε κἀν εἰς τὰ ἐξωτερικὰ χαρακώματα καὶ τὰς πρώτας τάφρους, οὔτε εἰς τὰς ὄχθας τοῦ διὰ πολλῶν κύκλων καὶ ἐλιγμῶν τὴν Ἐκκλησίαν περιβάλλοντος πλατυτάτου ποταμοῦ· ἀλλ' εἰς αὐτὰ ἦδη τῶν ἡμετέρων βασιλείων τὰ ἀνάκτορα! Δὲν προσβάλλουσι δὲ πλέον οὔτε τὴν Ἐκκλησίαν, οὔτε τὸν Πάπα, οὔτε τὸ ἱερατεῖον, οὔτε τῶν μοναχῶν τὰ τάγματα, ἀλλ' αὐτὸν, αὐτότατον τὸν Χριστὸν, τὸν Βασιλεῖα τῶν αἰώνων, τοῦ κόσμου τὸν ἡγεμόνα, διὰ τὸ νὰ τὸν στουρώσωσι ἐκ δευτέρου, ὥστε ἀντ' αὐτοῦ νὰ βασιλεύῃ ὁ Βαραβᾶς. . . . Κινδυνεύουσι δὲ προσέτι τὸν ἕσχατον κίνδυνον καὶ οἱ ἐπίγειοι βασιλεῖς, τοὺς ὁποῖους τοσοῦτον ὑπερασπίζεται ἡ θρησκεία ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἡσυχίας καὶ τάξεως. Πᾶσα ἄρα διαφορὰ πρέπει νὰ ἐκλείψῃ, πρὸς ὑπεράσπισιν συμπερόντων τοσοῦτω πολυτίμων καὶ ἱερῶν.

Τοιαύτη χριστιανικὴ ἀντίδρασις ἀνεφάνη τῷ ὄντι εἰς τὴν Πρωσίαν. Ὁ σοφώτατος τῶν Διαμαρτυρομένων Νέανδρος (Neader), καὶ ὁ Θεολογὴς (Tholuk) καθηγητῆς τῆς Χάλης, διάσημος διὰ τὴν Ἀσιανὴν του γλωσσολογίαν, λαβόντες ὡς κέντρον τῆς διανοητικῆς των ἐνεργείας τὸν χριστιανισμόν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάν-

τησιν τοῦ ἔχθρου. Ἠκολούθησαν δ' αὐτοὺς κατὰ καὶ Στράους ὁ ἱεροκῆρυξ ἐνταυτῷ καὶ καθηγητῆς, ὁ ἀπότομος κατὰ τὸ λέγειν Γέτσνερ, καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῆς σωτηρίας τῶν καθεστῶτων κηρύττοντες. Ἡ στυγερα δὲ ὑπὲρ πάντας εἰς τὸν ἱερόν τῶ ὄντι τοῦτον λεμον ἡ Εὐαγγελικὴ Ἔσφημερις (*) συγκαλοῦσα κα-

(*) Ἄν τὰ πολιτικὰ πάθη, παντοῦ κατὰ τὸν πολιτικὸν παρεμβαίνοντα, δὲν ἐμπόδιζον, ἠθέλομεν εἶναι καὶ ὁμοθυμαδὸν ἐπαινεῖ τὸν Αἰῶνα ὡς σφαιροπότης τῆς θρησκείας. Ἴσως εἴπωσι τινες ὅτι ὁ ἕνα αὐτοῦ παρεκτρέπεται, ἢ καὶ μακρύνεται μάλιστα κατὰ τινος περιστάσεως τοῦ σκοποῦ· ἀλλ' ὅπως δὴ ποτε γνώμη τις θερμῶς ὑπερασπίζεται, ἀδύνατον δὲ μὴ ὑπερβαῖν ἐνίοτε τὰ ὅρια τοῦ μετρίου, καὶ δὲ μάλιστα, ὅταν αὕτη θεωρῆται ὡς κοινὴ, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πρεσβεύομεν δόγμα.

Τοῦ λοιποῦ ὁμῶς ἡ θρησκεία ἔχει ἀνάγκη τοῦ πολιτικοῦ ὑπερασπιστοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ πνευματικοῦ διδασκαλοῦ, περιοδικοῦ δηλ. συγγράμματος κεντρικοῦ μὲν πάσης πολιτικῆς ἐπιβόητος, προτιθεμένου δὲ μόνον τὸν φωτισμὸν τοῦ κλήρου.

Οἱ ἱατροὶ, οἱ γηγμοκοί, οἱ ἔμποροι, οἱ ἀρχιερεῖς, οἱ γεωργοί, οἱ πολιτικοί, οἱ στρατιωτικοί, οἱ ναυτικοί, πᾶσαι σχεδὸν τῆς κοινωρίας αἱ τάξεις φιλοτίμοι νὰ μαθηθῶσι ἀπὸ ἰδιαιτέρας ταπεινῆς ἡμετέρας μῆψης ἀρὰ γε τῶν λειτουργῶν· ἀπὸ πειστικῶν δὲ ἐπάγγελτων ἀποβλέπει κατῳτέρω ἀντιθέμενα; ἢ οἱ ἀναδεχθέντες αὐτὸ συναισθάνονται τοὺς ἀνωτέρους τῆς τοιαύτης ἀνάγκης; Ἀλλ' ἡ αὕτη δὲν κατέθη εἰσέτι εἰς τὸν νοῦν καὶ τῶν Ἐπισκόπων αὐτῶν κληρικῶν, οἱ ὁποῖοι πρὶν χειροτονηθέντες διδουσι ἀσφαλτέστατα καὶ πραγματικὰ τῆς πείρας των ἐγγύγνα. Καὶ ὁμῶς κἀνὲν σχολικῶν ἀκαδημίᾳ, ἢ βιβλιοθήκῃ, οὔτε ὀλοκληρικῶν ἀκαδημιῶν θίασος δύνεται νὰ ὡφελήσῃ, ἢ νὰ ἐκπαιδεύῃ τισοῦτον ταχέως καὶ τελεστήρως τὰς σπουδαιώτατας γνώσεις περὶ δογματικῶν, τελετῶν, παραδόσεων, ἀληθοῦς ἐνρείας τῶν ἱερῶν γράφων, ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καὶ χριστιανισμοῦ ἡθικῆς.

Εἰς τὴν Μεγάλην τῆς Κωνσταντινουπόλεως κλησίαν βεβαίως ἀπέκειτο νὰ εἰσέργῃ τὰς τὰς τοῦ χριστιανικοῦ πλήρωμα διανεμόντα ἀσφάλειαν ἐπιούσιον ἄστρον τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ· εἰδοὺς ἐκλήρωθαι ἀνοθεν τῆς θρησκείας, ὡς πολιτικῶν παρακαταθήκης, τὴν φυλακὴν· ὅθεν δικαιοσύνη τοῦτο σεμνύνεται· ἀλλὰ καὶ πόρῳ ἔλαχε εἰς μάταιά τινα καὶ πρόσκαιρα ἴσως καταναλίσκων· διότι συμφέρει εἰς ἡμᾶς μάλιστα νὰ ἐπιτηδεύομεν τὰ καθεστῶτα ἀλλήλοδιδασκτικῶς ἐκπαιδεύομεν, παρὰ τὸ νὰ ἐλέγχωμεν διὰ κριτικῶν λόγων ἄλλους ὡς ψευδομένους, ἢ ἡμαρτανῶν καὶ γόνητας.

Ἀλλ' ἂς γρηθῇ περὶ τούτου ἡ μεγάλη ἐκκλησία, ὅτι θέλη' ἢ ἱερά ὁμῶς Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας· εἰ δὲν δια πάντες τρόπον νὰ ἀνοσιπλώσῃ, ὡς ἀπὸ

(1) Παραδέχονται τὰ πιθανὰ, ἢ δυνατὰ διὰ τοῦ λόγου δηλ. τοῦ λογικοῦ κριτέμενα.